

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1236913/7

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים
לפני כבוד הדיינים:
הרב שלמה שפירא

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ארז בר-צבי)

נגד

המשיב: פלוני

הנדון: סמכות בית הדין – וחובתו לעיתים – להעלות בעצמו טענות שלא העלה
המערער ואף להכריע על פיהן; הוצאותיו של משיב פורמלי

החלטה

לפניי תשובת המשיב לערעור, לרבות ההשלמה לה שהוגשה יום לאחר הגשת התשובה.

טענות המשיב כנגד ההחלטה הקודמת

ראשית ייאמר כי חלקים נכבדים מן התגובה הם התפלמסות עם מה שנקבע כבר בהחלטתי הקודמת, והמשיב שהעיר בצדק בהקשר אחר כי אין מקום לערער על החלטות בית דינו שהן החלטות חלוטות וכי אין מקום להגיש ערעור על החלטה לערכאה שנתנה את אותה החלטה – ראוי היה שידרוש מעצמו את שדרש מהמערערת. למרות האמור אבהיר בקצירת האומר לגופן של טענותיו אלה של המשיב כדלהלן:

א. המערערת אומנם הכתירה את בקשתה בכותרת "בקשה לקביעת מועד לדיון", אולם כפי שנכתב בהחלטה קודמת וכפי שהעיר אף המשיב עצמו בתגובה קודמת מבחינה מהותית מדובר בערעור חדש הבא בכסות של בקשה להחייאת הערעור הקודם, ומשכך אכן צריכה בקשה זו להיבחן כבקשת רשות ערעור.

הטענה כי ניתן למערערת סעד שאותו כלל לא ביקשה – אין בה ממש, האבחנה בין סעד מבוקש לשאינו מבוקש היא תלויה תוכן הבקשה ולא תלויה הכותרת.

ב. האמירה כי בית הדין טוען בעבור המערערת טענות שלא טענה – גם היא אין לה מקום. המענה לה הובהר היטב בהחלטה קודמת:

כשנראה לכאורה כי קיימת אפשרות סבירה לא רק כי הערעור יתקבל אלא אף כי פסק הדין בטל מאליו משום שניתן ללא תשתית חוקית המאפשרת בכלל פסיקה שכמותו – יש מקום רב, ואולי אף חובה, לאפשר את הערעור עליו כמעט ללא כל תלות במגבלת הזמן.

לא זו אף זו, כשכך נראה חובת בית הדין שלפניו הובא בעניין בכללו להציף את השאלה אף אם לא נשאלה, בדומה לחובתו לעורר את עניין הסמכות אף

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אם לא העלוהו הצדדים במקום שבו נראה לכאורה כי אין לבית הדין סמכות עניינית.

בקצירת האומר נוסף ונעיר גם כי האמור נכון במשנה תוקף בשיטת המשפט הנהוגה בבתי הדין: בתי הדין הרבניים מתנהלים בשיטה האינקוויזיטורית, בניגוד לערכאות האזרחיות הנוקטות את השיטה האדוורסרית, וזאת בהתאם למשפט העברי הגורס מחויבות יתר של בית הדין לעשיית הצדק כפי שהוא נראה בעיני בית הדין ועל פי המציאות הנשקפת לעיניו גם מעבר לעולה מטענות הצדדים – אם כי לא בכל מקרה ובכל סוגי הטענות, ואין כאן המקום להאריך בעניין – ולא רק ישיבה שלו על כס השיפוט כצופה בנערים המשחקים לפניו והכרעה בדבר תוצאות המשחק על פי מהלכיהם בלבד.

אולם לענייננו אין אנו צריכים לכך:

לא זו בלבד שהדברים נכונים מהטעם שפורש וצוטט לעיל אף בשיטת המשפט הנהוגה בערכאות האזרחיות, ולא זו בלבד שבנוגע להכרעתו של בית הדין הגדול בערעור נובעת סמכותו להכריע – אף מעבר לדיון בשאלות שהעלה המערער עצמו – מתקנה קנג לתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים בישראל, התשנ"ג, אלא שאף ערכאות אזרחיות הדנות בערעור חופשיות לנהוג כך, ולעניין זה נציין גם להוראות סעיף 415 לתקנות סדר דין אזרחי, תשמ"ד – 1984:

בית המשפט בבואו להחליט בערעור לא יהיה מוגבל לנימוקי ההתנגדות שפורשו בכתב הערעור או שנטענו בבית המשפט לפי תקנה זו.

ועוד לעניין זה – סעיף 462 לאותן תקנות, המרחיב אף הוא את סמכותה של ערכאת הערעור אף מעבר לטוענים בערעור ולטיעוניהם:

בית המשפט שלערעור מוסמך ליתן כל החלטה שצריך היה לתיתה, או לאשר או לבטל את ההחלטה שניתנה ולהורות על דיון חדש, או ליתן החלטה נוספת או אחרת ככל שיחייב הענין; בית המשפט רשאי להשתמש בסמכותו זו אף אם הערעור מתייחס רק לחלק מן ההחלטה, ורשאי להשתמש בה לטובת המשיבים או בעלי הדין האחרים, כולם או מקצתם, אף אם לא הגישו ערעור או ערעור שכנגד.

סעיף זה נותר, אגב, כמעט ככתבו וכלשונו גם בסעיף 146 לתקנות סדר הדין האזרחי החדשות – תקנות סדר דין אזרחי, תשע"ט – 2019, העומדות להיכנס לתוקף בקרוב (אם כניסתן לתוקף לא תידחה שוב).

(א) בית המשפט שלערעור רשאי –

- (1) לתת כל החלטה שצריך היה לתתה;
- (2) לאשר את ההחלטה שעליה מערערים מאותו נימוק או מנימוק שונה;
- (3) לבטל את ההחלטה שניתנה ולהורות על דיון חדש;
- (4) להחזיר את העניין לערכאה שנתנה את ההחלטה לצורך השלמה;
- (5) לתת החלטה נוספת או אחרת אם הדבר דרוש.

(ב) בית המשפט רשאי להשתמש בסמכויות אלה אף אם הערעור נוגע רק לחלק מן ההחלטה, ורשאי להשתמש בהן לטובת המשיבים או בעלי הדין האחרים, כולם או מקצתם, אף אם לא הגישו ערעור.

למעלה מן הצורך לענייננו – שכן בית הדין בלאו הכי כפוף לתקנות הדיון החלות בו ולא לסדר דין אזרחי, ולבד מזאת מכיוון שלעת עתה תקנות סדר הדין "הישנות" עדיין עומדות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בתוקף – נעיר כי לדעתנו גם תוכן הוראתה של תקנה 415 הנ"ל יעמוד בעינו, אף שהיא מבין התקנות שיבוטלו עם כניסת התקנות החדשות לתוקף, שכן בהעדר הוראה הקובעת כי בית המשפט "אינו רשאי" הרי שהעניין נתון לשיקול שעתו ולפרשנותו, וביטול התקנה לא יהיה בו אלא כדי להותיר את העניין בגדרה של פרשנות ולא בגדרה של תקנה מחייבת. כך נותנת הדעת וכך במשנה תוקף שעה שהשינוי בתקנות נועד בעיקרו לפשט את התקנות, ותו לא.

ג. האמירות כי היה מקום לחייב את המערערת בהוצאות – לרבות הטענות כי היה ראוי לחייבה בהוצאותיו של המשיב ולא, או לא רק, בהוצאות לטובת אוצר המדינה – אינה ממין העניין מן הטעם הפשוט שאכן גם החתום מטה עצמו כתב בהחלטה הקודמת שלכאורה היה לכך מקום, אלא שלא זה הדבר שנעשה לכאורה בהחלטת בית הדין.

כך גם האמירה כי למשיב יש נגיעה להחלטה כיוון שנפגע מהתנהלותה של המערערת שבגינה חויבה בהוצאות: אין צורך לשכנענו כי המשיב מרוצה מהחלטה זו של בית הדין, הדבר ניכר וברור, אלא שאין בכך גם כדי לשנות את הקביעה כי אין להחלטה זו השלכה ישירה עליו, לא הוא הנהנה ממנה במובן המשפטי של המילה נהנה, לא הוא הזוכה בה ולא הוא שיחויב או יפסיד אם תבוטל.

אכן להחלטה עשויות להיות השלכות עקיפות הנוגעות למשיב הסבור אולי כי תוצאתה של החלטה זו תהיה הרתעתה של המערערת מהפרת החלטות נוספות של בית הדין הנוגעות אליו. די בכך כדי שתהיה למשיב זכות עמידה בעניין זו – זכות שאכן ניתנה לו. ועם זאת – זהו במידה רבה מובנו של המונח משיב פורמלי, כפי שהגדרתי את המשיב.

ד. גם אי-חיובה של המערערת בהפקדת ערובה להוצאות המשיב בהליך הנוכחי עולה מן האמור לעיל ומן המבואר בהחלטה הקודמת: העדר הצורך בהפקדה נובע מסיכויי הלכאוריים של הערעור, כפי שהוסברו, מן העבר האחד, ומן העבר האחר מהיות נגיעתו של המשיב לעניין נגיעה עקיפה, נגיעה שאומנם מצדיקה את מתן זכות העמידה אך אינה מצריכה הבטחת פיצוי. כשאדם עשוי להפסיד את זכויותיו אם יתקבל ערעור, כך הדבר בדרך כלל וכך היה בערעורה הקודם של המערערת דנא, קביעת דיון בערעור כמוה בחיובו להתייצב לדיון וכגרימתן של הוצאות שראוי להבטיח פיצוי בגינן אם יתברר כי נגרמו שלא בצדק, אולם כשאדם מקבל זכות עמידה בהליך שאין הוא נפגע פוטנציאלית ישיר שלו – אין הוא יכול לדרוש במקביל "הבטיחו את הוצאותיי", שכן נשיב לו: "אינך מחויב להתייצב, זכויותך אינן מאוימות. אם רצונך להתייצב בשל הנגיעה העקיפה – רשאי אתה, אם חושש אתה מהוצאות – היכבד ושב בביתך".

טענותיו של המשיב לגופם של דברים

עם זאת בתשובת המשיב נכללת גם תשובה לגופם של דברים, כפי שנתבקש, וטענות מדוע יש לראות את החיוב שהשית בית הדין קמא על המערערת כחיוב הוצאות ולא כקנס בשל ביזוי בית הדין. טענות אלה – אם תתקבלנה – תפתחנה את הדרך לבחון גם את טענותיו האחרות כי אכן הייתה הצדקה לחיוב בהוצאות המשפט.

נוכח האמור אני מורה על קביעת מועד לדיון.

החלטה זו מותרת בפרסום בכפוף להשמטת פרטיהם המזהים של הצדדים.

ניתן ביום ט' במרחשוון התשפ"א (27.10.2020).

הרב שלמה שפירא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה